

Asia: VN/20084/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteella kohdennettavan rahoituksen osuuden nostaminen 1 prosentista 1,5 prosenttiin sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksesta ja asukasperusteisen osuuden vähentäminen 0,5 prosenttiyksiköllä (3 §)

Hyvinvointialueiden kannustaminen panostamaan asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden kannalta keskeisiin ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin voidaan pitää kannatettavana. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) -kertoimen painoarvoa kasvattaminen nykyisestä on oikea ratkaisu.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painoarvon nostaminen tarkoittaisi hyte -kriteerin perusteella kohdennettavan rahoituksen 129 milj. euron kasvua vuositasolla. Vastaava rahoituksen vähennyksen kohdentaminen asukasperusteiseen määräytymistekijään on parempi vaihtoehto kuin rahoituksen ottaminen tarveperusteisesta rahoituksesta. Näin ollen rahoituksen maltillinen siirtäminen asukaslukukohtaisesta rahoituksesta hyte-rahoitukseen on myös kannatettava. Suuria ja äkillisiä rahoituksen muutoksia tulee välttää.

2. Hyte-kertoimen laskentatavan täsmentäminen kannustavammaksi (15 § ja asetus)

Hyte -määräytymistekijän perusteella määräytyvän rahoituksen määräytyminen vuosien 2023–25 asukasperusteisuuden sijaan hyte -kriteerin perusteella vuoden 2026 alusta alkaen sisältyy jo voimassa olevaan rahoituslakiin. Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi hyte -kertoimen laskentatapaa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen indikaattorit ja niiden painokertoimista säädetään tarkemmin asetuksella.

Esitetyllä lain muutoksella korjataan laissa ollut tekninen virhe, joka tarkoittaa viittausta sellaisen ajankohdan väestörakennetietoihin, jotka eivät ole käytettävissä kerrointa laskettaessa.

Indikaattoreiden pisteytyksessä alueen pisteisiin vaikuttaa paitsi muutokset oman alueen indikaattoreissa, myös se miten tilanne muuttuu suhteessa muihin alueisiin. Alueet siten kilpailevat keskenään, ja lopputulos on niin kutsutusti nollasummapeliä, koska kriteerin perusteella jaettava rahoitus koko maan tasolla ei kasva, vaikka kaikki alueet suoriutuisivat paremmin. Tämä peruseriaate sisältyy voimassa olevaan rahoitusasetukseen. Hyte-kertoimen laskentamalli kannustaa siten kaikkia alueita toteuttamaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tähtääviä toimia.

Luonnos ehdotetun asetuksen anto- ja voimassaolon tarkennuksen nojalla annettavasta rahoitusasetuksen 3 §:n muuttamisesta on esityksen liitteenä. Voimassa olevassa asetuksessa säädettyä niin kutsuttua prosessi-indikaattorin kuvaavaa alueiden toiminnan tasoa ja tilaa sekä tulosindikaattorin kuvaavaa alueiden saavutettuja muutoksia hyvinvoinnissa ja terveydessä väestötasolla. Alueet asetettaisiin indikaattorikohtaiseen paremmuusjärjestykseen toimintaa kuvaavan indikaattorin arvosta ja tulosindikaattorin suhteellisten muutosten mukaan. Mitä paremmin alue suoriutuu ja parantaa tilannetta, sitä enemmän alue saisi rahoitusta.

Asetuksessa säädettäisiin toimintaa kuvaavien eli niin kutsuttujen prosessi-indikaattoreiden laskentatavasta. Prosessi-indikaattoreista laskettaisiin viimeisimmän vuoden tiedon mukainen taso. Tulokset skaalattaisiin niin, että alueiden vaihteluväliksi tulee 0–100.

Tulosindikaattoreiden osalta laskentatapa ehdotetaan muutettavaksi asetuksessa niin, että absoluuttisen muutoksen (erotuksen) sijasta laskenta perustuisi aluekohtaiseen suhteelliseen muutokseen. Toisin sanoen kahden tarkasteluvuoden välinen erotus suhteutettaisiin lähtövuoden tasoon. Esimerkiksi vuoden 2026 rahoituksen määrittämiseksi vuonna 2025 lasketaan muutos vuosilta 2023–2024 ja tämä muutos suhteutetaan vuoden 2023 tilanteeseen. Vuoden 2026 rahoitukseen vaikuttavat siten vuosien 2023 ja 2024 tiedot. Laskentatavalla kannustettaisiin myös jo valmiiksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminnoissaan hyvässä tilanteessa olevia alueita ja varmistettaisiin, että myös niillä on mahdollisuus saavuttaa korkeammat pisteet. Tavoitearvon saavuttavat alueet saavat indikaattorista täydet pisteet.

Hyte-laskentavan täsmentämisen ja teknisen virheen korjaaminen on kannatettavaa.

3. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteella vuodesta 2026 kohdennettavaa rahoitusta ei otettaisi huomioon aluekohtaisissa siirtymätasauksissa (35 § 8 mom.)

Kyseessä olevaa momenttia esitetään muutettavaksi siten, siirtymätasauksista ei tarkistettaisi voimassa olevasta laista poiketen siten, että siinä otettaisiin huomioon hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimen mukaan kohdennettava laskennallinen rahoitus.

Pohjois-Savon hyvinvointialueen mielestä muutosesitys on kannatettava, jotta hyte-rahoituksen kannustavuus säilyisi.

4. Kertaluontoisten säästöt siirtymätasauksista vuosina 2026 ja 2027 (35 § uusi 6 mom.)

Pohjois-Savon hyvinvointialueella ei ole lausuttavaa tästä rahoituslain muutoksesta.

5. Lakisääteinen päivitys terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon laskennallisten kustannusten painotuksiin vuoden 2023 kustannustietojen perusteella (13 §)

Tehtäväkohtaisten painotusten tarkastelu tulee tehdä voimassa olevan lain mukaan vähintään kolmen vuoden välein. Painotuksista on säädetty viimeksi vuonna 2023, joten ne tulee päivittää viimeistään vuonna 2026. Tiedot pohjautuisivat hyvinvointialueiden Valtiokonttorille raportointiin palveluluokkakohdaksiin tilinpäätöstietoihin vuodelta 2023. Lisäksi sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että jatkossa siinä käytettäisiin tehtäväkohtaisten painotusten sijasta käsitettä terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon laskennallisten kustannusten painotukset. Edellisten lisäksi vuoden 2026 rahoituksessa otettaisiin huomioon vuosina 2024 ja 2025 hyvinvointialueiden tehtävien muutokset vaikuttavat terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon kustannusten jakaumaan.

Terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon laskennallisten kustannusten painotusten säännöllinen tarkistaminen on perusteltua lakiesityksessä esitetyllä tavalla.

6. Aluekohtaisten terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon tarvekertoimien laskenta kahden vuoden tietojen perusteella (14 §)

Pykälässä säädetään siitä, miten kullekin hyvinvointialueelle lasketaan terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelutarvekertoimet. Palvelutarvekertoimet lasketaan terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelujen tarvetta ja kustannuksia kuvaavien sairauksien ja sosioekonomisten tarvetekijöiden ja niiden painokertoimien sekä tehtäväkohtaisten painotusten perusteella.

Pykälää esitetään muutettavaksi siten, että aluekohtaisten palvelutarvekertoimien laskennassa otettaisiin yhden vuoden sijasta huomioon tiedot kahdelta vuodelta keskiarvona.

Uudistusta voidaan pitää tarpeellisena, jotta yhden vuoden poikkeavat luvut eivät vaikuttaisi hyvinvointialueiden rahoitukseen liian merkittävästi.

7. Pelastustoimen riskikertoimen tekijöiden ja niiden painokertoimien tarkistaminen (23 §)

Hyvinvointialueiden rahoitusta koskevan asetuksen mukaan Tilastokeskus laskee kullekin ruudulle regressiomallin avulla riskitason. Regressiomallin selittäjinä ovat asukasluku, kerrosala ja niiden yhteisvaikutus.

Tilastokeskus ei ole aiemmin huomionnut regressiomallissa riskitasojen laskemiseksi maatalouden rakennusten eikä osavuotiseen käyttöön soveltuvien

vapaa-ajan asuinrakennusten kerrosaloja ja nyt ko. kerrosalat esitetään lisättäväksi.

Hyvinvointialue pitää hyvänä sitä, että kaikki kerrosalat ml. maataloustoiminta ja vähintään 1500 vuodepaikan matkailutoiminta ovat laskennassa mukana.

Asetuksen kohdassa Pelastustoimen riskikertoimen tekijät ja niiden painokertoimet laskennassa huomioidaan ulkoisen pelastussuunnitelman kohteet, lentoasemat sekä kokonaishenkilömäärältään yli 1500 henkilön puolustusvoimien pysyvässä käytössä oleva alue. Palvelutarpeen arviointia kuvaaviin riskikohteisiin esitetään lisättäväksi ruudut, joilla on matkailutoiminnan vuodepaikkoja vähintään 1500. Lisäksi esitys kattaa ruudut ja niiden läheiset vesistöalueet, joissa harjoitettava toiminta sisältää kohonneen riskin öljy- tai aluskemikaalivahingolle.

Hyvinvointialue kannattaa rahoitusasetuksessa esitettyjen riskiluokkaan III ja IV kuuluvien ruutujen kohteiden lisäämistä painokerroin 1 määrittelyn piiriin.

Kohonneen öljy- tai aluskemikaalivahinkojen riskin määrittelyä tulisi tarkentaa.

Hyvinvointialue pitää tärkeänä pelastustoimen rahoituksen muutosesitysten vaikutusarvion laatimista, jolloin esitetyt rahoitusperusteiden muutokset voitaisiin paremmin arvioida.

Muita huomioita lausunnoilla olevasta esitysluonnoksesta

-

Halme Minna
Pohjois-Savon hyvinvointialue - Konsernihallinto